

2. Nota naar aanleiding van het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over hoofdstuk III.

tot verbetering van de traktementen onzer diplomaten vond bij eenige leden toejuiching.

Enkele leden gaven te kennen, dat de voorgestelde traktementsverhooging voor sommige kanseliers à f 300 hun te gering voorkwam. Het verblijf in het buitenland is kostbaarder dan hier, en vooral voor gehuwden is een traktement van f 2100 ten eenenmale onvoldoende.

Vastgesteld den 21sten Januari 1909.

VERMEULEN.

REEKERS.

VAN DER DOES DE WILLEBOIS.

VAN BASTEN BATENBURG.

VAN NIEROP.

NOTA, behoorende bij het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk III der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1908. (2)

Gebruik makende van de bij artikel 42 van het Reglement van Orde verleende bevoegdheid, neemt de ondergeteekende de vrijheid bij het sectieonderzoek van hoofdstuk III der Staatsbegrooting voor 1909 de navolgende opmerkingen te maken ten aanzien van het gemis van inlichtingen omtrent eenige voor ons land hoogst belangrijke vraagstukken.

Sedert de Nisero-quaestie hebben alle onze Ministers van Buitenlandsche Zaken — met uitzondering van den tegenwoordigen Minister, die zoeven een zeer belangrijk Oranjeboek over ons geschil met Venezuela uitgegeven heeft — tegen de publicatie van Oranjeboeken, houdende *volledige en duidelijke inlichtingen* omtrent hangende geschillen, opgezien. Omtrent onze achtereenvolgende geschillen en negotiaties met andere Mogendheden, hebben wij tot dusverre, *zoodra het eenigszins belangrijke zaken betrof*, zelden meer kunnen vernemen dan hetgeen nu en dan door de buitenlandsche, officieuse pers vermeld werd. In vergelijking met sommige andere kleine Staten zijn wij, wat de publicatie van diplomatieke bescheiden betreft, nog zeer conservatief gebleven.

Maar afgezien van de vraag, of het al dan niet in het belang van ons land is, om veel of weinig te publiceeren, meent de ondergeteekende te mogen doen opmerken, dat er zekere gevallen zijn, waarin het verstreken van de noodige toelichting of inlichting aan de Staten-Generaal, *hetzij in openbare zitting, hetzij in comité-generaal*, zeer wenschelijk, zoo niet noodzakelijk is.

De ondergeteekende heeft daarbij in de eerste plaats het oog op de ten vorigen jare te Berlijn gesloten Noordzee-entente, waaraan door Nederland en eenige andere Mogendheden deel is genomen.

Hoewel de Regeering omtrent die entente reeds eenige mededeelingen aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedaan heeft, schijnt het groote nut dier regeling — naar het bescheiden oordeel van den ondergeteekende — nog niet voldoende aangetoond te zijn.

Er bestaat immers, wanneer men afgaat op hetgeen omtrent die overeenkomst in eenige buitenlandsche Parlementen en nieuwsbladen gezegd is geworden, gegronde reden om te vreezen, dat wij aan die entente in geval van nood, d. w. z. in geval van oorlog of dreigenden oorlog, bitter weinig zullen hebben.

Mitsdien veroorlooft de ondergeteekende zich de twee navolgende vragen tot de Regeering te richten.

Zou de Regeering bezwaar hebben om zich tot de Kabinetten van Berlijn en van Londen (en zoo noodig ook tot de andere deelnemers) te wenden met de vraag, of die Regeeringen zich op grond der Noordzee-entente van 1908 gebonden achten, om, in geval van een Europeeschen oorlog of dreigenden oorlog, de integriteit en c. q. de neutraliteit van het Nederlandsche grondgebied te eerbiedigen, en

zou de Regeering, zoo zij tegen het doen van dien stap geen bezwaar heeft, aan de Eerste Kamer het daarop te ontvangen antwoord willen mededeelen?

De ondergeteekende zal de overige punten, waaromtrent hij gaarne inlichtingen had willen vragen, thans niet opsommen, maar hij veroorlooft zich de hoop uit te spreken, dat de Minister zal voortgaan om de Kamer, in navolging van hetgeen in sommige andere kleine Staten gebruikelijk is, en op dezelfde volledige wijze als ten opzichte van het Venezuela-geschil is geschied, op de hoogte te houden van de voornaamste zaken die aan zijn Departement behandeld worden, en dat de Minister er nimmer tegen op zal zien om aangaande hoogst belangrijke quaesties, die voor publicatie in Oranjeboeken minder geschikt zijn, zoo noodig in comité-generaal inlichtingen te verstrekken.

CAREL VAN HEECKEREN.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAP-
PORTEURS over het ontwerp van wet tot vaststelling
van hoofdstuk IV der Staatsbegrooting voor het dienst-
jaar 1909. (2)

Het afdeelingsonderzoek van dit hoofdstuk der Staatsbegrooting heeft de navolgende uitkomsten gehad.

Een lid, gebruik makende van de bij art. 42 van het Reglement van Orde toegekende bevoegdheid, heeft eene schriftelijke en ondertekende Nota ingeleverd, die in de afdeeling is voorgelezen en door de Commissie van Rapporteurs aan het Voorloopig Verslag is toegevoegd.

Algemeene beschouwingen.

Wetboek van Burgerlijk Recht. *a. Huwelijksrecht.*
Vele leden betuigden hunne voldoening over het standpunt door de Regeering ingenomen ten aanzien van de echtscheiding. Zij waren van oordeel, dat aan de wijze, waarop tegenwoordig het huwelijk in vele gevallen ontbonden wordt, een eind behoort gemaakt te worden. Vroeger werd de tegenwoordige wijze van procederen als in strijd met art. 263 van het Burgerlijk Wetboek niet toegelaten, tegenwoordig is men een ander gevoelen toegedaan. Daargelaten nu de formeele juistheid van de nieuwe opvatting, is zij in elk geval met het beginsel van het genoemde artikel in strijd, dat men zoo noodig door wetswijziging wenschte gehandhaafd te zien, om niet de heiligheid van den huwelijksband in de volkszedes te maken tot eene doode letter.

Door anderen werd opgemerkt, dat, hoe wenschelijk in het algemeen de hechtheid van den huwelijksband ook hun voorkomt, toch de echtscheiding op zich zelve niet al te moeilijk moet worden gemaakt om de betreuenswaardige gevolgen, die een ondragelijk verder samenleven voor vele gezinnen kan hebben.

Enkele leden zouden zelfs de echtscheiding gemakkelijker willen gemaakt zien; zij noemden het immoreel, dat twee personen volkomen tegen wil en dank worden bijeengehouden.

Hiertegen werd opgekomen door anderen, die deels zich principieel en onder alle omstandigheden tegen echtscheiding verklaarden, deels deze niet wenschten te vergemakkelijken.

b. Onderzoek naar het vaderschap. Sommige leden hadden niet zonder leedwezen gezien, dat de Minister besloten had het wetsontwerp tot onderzoek naar het vaderschap te handhaven. Waar Zijne Excellentie na rijp beraad slechts tot de slotsom kwam, dat het hem *niet onmogelijk* was de verdediging der voordracht op zich te nemen, — eene mededeeling, welke nu juist niet van groote ingenomenheid met het voorstel blijk gaf, — hadden deze leden eerder verwacht, dat het wetsontwerp zou zijn ingetrokken. Zij zouden er geen bezwaar in zien, als de Minister alsnog op zijn besluit terug kwam.

Hiertegen verzetten zich anderen. Zij juichten het zeer toe, dat de Minister het ontwerp handhaaft, zelfs al zou hem in een of ander opzicht eene andere regeling meer wenschelijk

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor 1909.

zijn voorgekomen, wat men echter op dit oogenblik niet kon beoordeelen.

c. *Hypotheekwezen.* Het hypotheekbank-wezen behoeft regeling. De pandbriefhouder is een gewoon schuldeischer, die geen van de bijzondere waarborgen heeft, die buitenlandsche wetgevingen hem terecht geven. Bij het groote belang, dat het nationaal vermogen bij hypotheekbanken heeft, behoort de wetgever de noodige voorziening te treffen. Men wilde geenszins beweren, dat de hypotheekbanken thans niet solide zouden worden beheerd, doch dit mocht voor den wetgever geen reden zijn, om het instituut niet behoorlijk te regelen. Men meende zelfs te mogen aannemen, dat de hypotheekbanken hierop prijs zouden stellen.

Wetboek van Koophandel. a. Van de mededeeling, dat wetsontwerpen tot herziening van de regeling van de *naamlooze vennootschappen* en het *zeerecht* weldra zouden worden ingediend, werd met voldoening kennis genomen, doch men wees er met nadruk op, dat niet alleen de artikelen van het Wetboek van Koophandel betreffende de naamlooze vennootschap, maar het gansche eerste Boek verouderd is en dringend herziening behoeft. Er is bijna geen titel, waarvan dit niet gezegd mag worden. Een handelsregister ontbreekt, de regeling van de vennootschap onder eene firma is gebrekkig, de commanditaire vennootschap is zoo goed als niet geregeld. Op de noodzakelijkheid van de herziening van de makelaardij is reeds aangedrongen door de Kamer van koophandel te Amsterdam. Het wisselrecht is niet meer van dezen tijd. De *chèque*, die in het verkeer met het buitenland meer en meer den wissel vervangt, is onbekend of niet anders dan eene aanwijzing zonder springend regres. En de levensverzekering kan nauwelijks gezegd worden geregeld te zijn. Voor den wetgever ligt hier eene taak, die spoedig ter hand behoort te worden genomen.

b. *Makelaardij.* In zake de wettelijke regeling van de makelaardij werd de opmerking gemaakt door een lid, dat hij niet zoozeer de meening omtrent de wenschelijkheid van de vrijlating van het bedrijf deelde, maar eene regeling meer van belang achtte, waarbij beteugeld wordt de uitbreiding van het bedrijf tot makelaardij in onroerende goederen, een feitelijk misbruik tegen de wet in, dat aanleiding geeft tot groote verkeerdheden.

Wetboek van Strafrecht. a. *Iste Boek.* De uiteenzetting van 's Ministers voornemen omtrent de herziening van het Iste Boek van het Wetboek van Strafrecht vond instemming bij vele leden. Met name werd met voldoening kennis genomen van de medegedeelde denkbeelden omtrent uitbreiding van de mogelijkheid van strafoplegging aan abnormalen van geest, die zich aan strafbare feiten schuldig maken, alsmede omtrent meer afdoende maatregelen tot beveiliging van de maatschappij ten aanzien van krankzinnigen, die strafbare feiten plegen. Niet minder instemming vond 's Ministers verklaring omtrent zijne begrippen betreffende schuld en straf in het algemeen en omtrent den invloed van den psychiater in het strafproces. Dat partieele wetswijziging voor verschillende onderwerpen in uitzicht werd gesteld, werd, van praktisch standpunt beoordeeld, meer doelmatig geacht dan uitstel tot meer algemeene herziening.

b. *IIdde en IIIde Boek.* Met voldoening was door vele leden gezien, dat de aanvulling van deze Boeken door de Regeering was ter hand genomen.

Voorziening tegen meer en meer ingrijpende handelingen, vertoeningen en publicatiën, waardoor de openbare zedelijkheid wordt gekwetst, kwam velen leden dringend noodig voor.

Bepaaldelijk met wat aangaat de plannen ten opzichte van de openbare huizen van ontucht werd van verschillende zijden instemming betuigd.

De Regeering, betoogde men, mag zich niet tot medeplichtige maken van het kwaad. Eene Rijkswet zal in deze veel krachtiger werken dan het optreden van enkele gemeentebesturen, zooals dat van Amsterdam. Wel werd met erkentelijkheid geconstateerd, dat ten gevolge van dat optreden aan den handel in vrouwen een gevoelige slag was toegebracht; maar de invoering van eene Rijkswet zou dezen handel, hier te lande althans, geheel fnuiken.

Andere leden verklaarden zich niet te kunnen vereenigen met de stelling, dat de overheid zich niet zou mogen bemoeien met de regeling der prostitutie, omdat zij daardoor het kwaad zou wettigen. Zij achtten bemoeiing van de overheid met de prostitutie noodig en waren niet voor een verbod van bordeelen, waarvan het rechtmatig bestaan in de Gemeentewet is erkend (art. 188 e. a.). Zoodanig verbod toch zou de clandestiene prostitutie bevorderen en het gevaar voor verleiding van onschuldige personen in de hand werken. Verder wezen zij er op dat, al werd de internationale handel in vrouwen tegengegaan, daarvan nog geenszins eene vermindering van het getal geprostitueerden en eene beperking van den omvang der prostitutie in ons land het gevolg zou wezen.

Tegen een en ander werd door eerstbedoelde leden aangevoerd, dat het niet juist was de huizen van ontucht als een soort veiligheidsklep te beschouwen tegen verleiding van onschuldigen. Te dien opzichte zal van habitueele bezoekers van die huizen het meeste gevaar te duchten zijn.

Dat de Regeering van plan is een wetsontwerp in te dienen, om het opwekken van abortus en het verspreiden van pornographische geschriften strafbaar te stellen, was door verschillende leden met ingenomenheid vernomen.

c. *Kinderwetten.* Hoe gunstig de Kinderwetten over het geheel ook werken, toch, meenden enkele leden, moet het feit erkend worden, dat er ouders zijn, die opzettelijk een slecht levensgedrag gaan leiden, om zodoende van de ouderlijke macht ontzet en van de zorg voor hunne kinderen ontslagen te worden.

Men wees in verband hiermede op de brochure van mevrouw VLIELANDER HEIN—COUPERUS en de artikelen in *De Nieuwe Rotterdamse Courant* van 27 en 28 December j.l. Men vertrouwde, dat, nu wijziging van de Kinderwetten is toegezegd, de Regeering ook dit punt onder de oogen zou zien en bepaaldelijk zou willen overwegen, in hoever tegen de ouders, om hen te dwingen voor hunne onder voogdij gestelde kinderen bij te dragen, eene actie met parate executie zou kunnen ingesteld worden, alsook of het met ons strafrecht zou zijn overeen te brengen, dergelijke ouders, overeenkomstig het voorstel van *De Nieuwe Rotterdamse Courant*, in Rijkswerkinrichtingen te doen opnemen.

Men vroeg of de statistiek van het Rijkstucht- en -opvoedingswezen over 1907 spoedig zou verschijnen. In November 1908 verscheen het verslag over 1906. Thans is men nog meer ten achter, terwijl toch de verschillende verslagen reeds in April 1908 zijn ingezonden.

d. *Landlooperij, woonwagens.* Men erkende, dat eene oplossing in zake de beteugeling van de landlooperij, waarbij ook middelen tot het tegengaan van het rondtrekken met en het verblijven van woonwagens onder de oogen moet worden gezien, niet gemakkelijk te vinden is. Dat de zaak intusschen 's Ministers aandacht bezig houdt en door Zijner Excellentie's aanschrijvingen te dier zake verandering ten goede wordt betracht, vond algemeen waardeering. De overlast ten plattelande wordt inderdaad zwaar gevoeld.

De wensch werd uitgesproken, dat samenwerking van de Departementen van Justitie en van Binnenlandsche Zaken eenigszins spoedig zou leiden tot het tot stand komen van het toegezegd toezicht.

Wetboek van Strafvordering a. *Dagvaarding.* Gevraagd werd, of de procedure in strafzaken voor den kantonrechter niet vereenvoudigd zou kunnen worden, door de dagvaarding door de post te doen bezorgen. Vooral ten plattelande neemt het beteekenen van de dagvaarding veel tijd van den rijksveldwachter in beslag, terwijl ook de berechting, naar men meende, dien-tengevolge spoediger zou kunnen geschieden.

b. *Preventieve hechtenis.* Met genoegen had men de toezegging gezien van eene herziening der bepalingen betreffende de preventieve hechtenis. Het moge een onmisbaar instituut zijn, maar het moet toch omgeven zijn van waarborgen voor eene bedachtzame toepassing. Iemands eer en goede naam zou er anders op onrechtmatige wijze door benadeeld kunnen worden.

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor 1909.

Militaire strafwetten. Op spoedige invoering van de in 1903 tot stand gekomen militaire strafwetten werd aangedrongen. Men oordeelde de invoering dezer wetten dringend noodzakelijk.

Militaire rechtspraak. Met voldoening werd geconstateerd, dat de Minister alles doet om de zaak der militaire rechtspraak te bespoedigen en haar in eene volgende zittingsperiode zoodra mogelijk op den voorgrond te brengen. De mededeelingen op bladz. 7 en 8 der Memorie van Antwoord achtte men echter ten aanzien van dit punt niet zeer bemoedigend. Men vertrouwde, dat in deze aangelegenheid, en in hetgeen daarmede samenhang, de meening van den Minister van Justitie maatgevend zou wezen, niet die van de Ministers van Oorlog en van Marine.

Tegen dit laatste werd door onderscheidene leden met nadruk opgekomen. Zij zouden integendeel zeer veel waarde hechten aan het oordeel der militaire Ministers. Hun werd geantwoord, dat de quaestie van rechtszekerheid alleen behoort bij Justitie en dat in vredetijd geen reden bestaat om bij militaire misdrijven een andere proces-orde te volgen en andere argumenten te [laten] gelden dan bij burgerlijke. Van andere zijde werd hiertegenover gesteld, dat delicten, in militairen dienst begaan, in den regel een geheel eigenaardig karakter dragen, (diefstal in de kazerne, beledigingen mishandeling van gelijken, meerderen en minderen in rang, enz.) waarmede bij het militair strafgeding rekening moet worden gehouden.

Achterstandsontwerpen. Met voldoening was algemeen het antwoord begroet door den Minister gegeven op de vraag ten aanzien van deze ontwerpen van Mr. REGOUT in de Tweede Kamer. Nu deze ontwerpen weldra opnieuw zullen ingediend worden, wenschte men nogmaals te wijzen op de onbillijkheid, om het privilege van pensionneering met het volle traktement uit te breiden tot de afzetbare ambtenaren.

Ook werd twijfel uitgesproken, of langs den voorgeslagen weg eene snellere rechtspraak zou te verkrijgen zijn. Daartoe werd in de eerste plaats noodig geacht herziening van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering. Acht tot twaalf maanden gaan dikwijls voorbij, vóór een interlocoitair vonnis verkregen is; daarna volgen de getuigenverhooren somtijds als zóó geruime tijd verlopen is, dat de getuigen zich de feiten niet meer kunnen herinneren. Daarom is allereerst noodig herziening van ons Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, onder meer ten doel hebbende, aan beaaghebbers het recht te geven, hunne geschillen zelf direct voor den rechter te brengen.

Regeling politiewezen. Met den Minister verklaarde een der leden het eens te zijn, dat eene wettelijke regeling van het politiewezen, waarbij de taak van Rijks- en gemeentepolitie nauwkeurig zoude zijn omschreven, vooralsnog niet dringend noodig blijkt. Verstandig overleg bij eene objectieve opvatting van de gemeenschappelijke taak, zal in het algemeen hier den juiste weg wel het best aanwijzen.

Crimineele statistiek. Men wees op de onvolledigheid van de tegenwoordige crimineele statistiek, die geen juist beeld geeft van den toestand, omdat alleen vervolgte zaken daarin worden opgenomen.

De weekstaten o. a. te Amsterdam wijzen dikwerf 30 en meer gevallen aan, waarvan de daders onbekend blijven. Met behulp van die week- en latere maandstaten zou het niet moeilijk zijn, oordeelde men, de noodige gegevens te verzamelen om tot eene juiste statistiek te geraken.

Andere leden merkten echter op, dat een tegenovergesteld gevolg mischien zou worden bereikt. Het staat toch allesbehalve vast bij niet vervolgte gevallen, dat werkelijk een misdrijf heeft plaats gevonden. Men zou het gevaar voor verwarring echter kunnen ontgaan, door niet-vervolgte gevallen afzonderlijk te vermelden. Naar aanleiding van de gerechtelijke statistiek wees men er nog op, dat A°. P°. 170 000 Nederlanders door kantongerechten zijn veroordeeld, een gevolg der nieuwe wetgeving. Het kan niet anders, of de eerbied voor de wet moet er onder lijden.

Arbeidscontract. Men had met voldoening gezien, dat de Konink-

lijke besluiten van den 31sten Maart 1908 (*Staatsbladen* nos. 94 en 95) tot vaststelling van den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld bij art. 1637 s, tweede lid, 1°, en art. 1637 s, tweede lid, 2°, van het Burgerlijk Wetboek, bij Koninklijke besluiten van den 13den October 1908 (*Staatsbladen* nos. 318 en 319) gewijzigd waren, en aan de daartegen bij werkgevers bestaande bezwaren was tegemoet gekomen. De voorwaarden waaraan de bij het artikel bedoelde fondsen zullen moeten voldoen, beantwoorden thans aan de practijk. De regeling liet oorspronkelijk in dit opzicht veel te wenschen over.

Veiligheidswet. In het avondblad der *Nieuwe Courant van Zaterdag 5 December 1908*, komt een bericht voor betreffende een rechtsgeding voor het Kantongerecht te Almelo, in verband met het niet nakomen van een Koninklijk besluit in zake de Veiligheidswet. Volgens dat bericht — dat ook terzelfder tijd in verschillende andere couranten is verschenen — wees de ambtenaar van het Openbaar Ministerie op de grove nalatigheid van de zijde der werkgevers te Almelo met betrekking tot de bepaling betreffende de wettelijke bescherming van arbeiders.

Naar aanleiding hiervan zoude men gaarne nadere inlichtingen ontvangen omtrent den in genoemde gemeente bestaanden toestand.

Notariaat. Men meende, dat onderscheidene vacatures in het notariaat niet worden aangevuld. Met de belangen van candidaat-notarissen, die vaak jaren lang op eene benoeming wachten, wordt hierbij geene rekening gehouden. Men kon de gedachte niet onderdrukken, dat de Minister in dergelijke gevallen te veel toegaf aan de adviezen van de kamers van toezicht op de notarissen en zou gaarne zien, dat in den vervolge het aantal notarissen, dat men niet te groot achtte, door de niet-ervulling van vacatures niet werd ingekrompen.

Omtrent de niet-ervulling van de notarisplaats te Erp werd de hoop uitgesproken, dat de Minister alsnog tot de overtuiging zal kunnen worden gebracht, dat voor een notaris aldaar, die zich niet aan minwaardige praktijken schuldig wil maken, een behoorlijk bestaan is te vinden. Vooral nu de goede naam van verschillende personen bij de zaak betrokken werd, wordt de goede wil van den Minister om ten deze tot meer klaarheid te komen, allerminst in twijfel getrokken.

Het houden van zittagen door notarissen in de arbeidssfeer van ambtgenooten werd afgekeurd en het nauwkeuriger toezien daarop door de kamers van toezicht, die de bevoegdheid hebben titularissen dienaangaande ter verantwoording te roepen, behoort aan die colleges door de ter zake bevoegde autoriteiten te worden aanbevolen.

Rijkswapen. Dat bij de omschrijving van het Rijkswapen, zooals die voorkomt in het Koninklijk besluit van 10 Juli 1907 (*Staatsblad* n°. 181), duidelijkshalve is afgeweken van de gebruikelijke terminologie, werd niet zonder bedenking geacht. Het is van werkelijk belang, dat deze terminologie algemeen gebruikelijk blijve en niet afhankelijk worde van het persoonlijk goedvinden van elkander opvolgende ambtenaren, die ten deze verschillende inzichten kunnen hebben. Zoo noodig kan verklaring van minder begrijpelijke termen, bij voorbeeld tusschen haakjes, worden aangegeven.

Administratieve rechtspraak. De wenschelijkheid werd uitgesproken, dat toch eindelijk de regeling van de administratieve rechtspraak, welke reeds sinds jaren aanhangig is, tot stand kome. Thans is het onderwerp grootendeels niet geregeld. Wel worden administratieve geschillen, na advies van den Raad van State, door de Kroon beslecht, maar feitelijk is daarbij het departement wien het aangaat, dikwijls rechter in eigen zaak. Zoo neemt men in toenemende mate waar, dat in geschillen betreffende pensioen door den Minister wordt afgeweken van de adviezen van den Pensioenraad, die op degelijk onderzoek gegrond, als regel mochten gelden als ter zake beslissend.

Goedkeuring van statuten van naamloze vennootschappen. Nog werd door een lid gevraagd, of niet te hooge eischen worden

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor 1909.

gesteld bij de beschikking op aanvragen om goedkeuring van statuten, met name of het wel te verdedigen is dat, wanneer eene wijziging van bestaande statuten wordt verzocht, de gelegenheid wordt aangegrepen om, geheel buiten de aangevraagde wijzigingen, nog andere verbeteringen te vorderen en dit als voorwaarde te stellen van goedkeuring op het gevraagde.

Accountancy. Op bladz. 25 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende hoofdstuk X der Staatsbegroting verwijst de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel naar een rapport van den Minister van Justitie, dat hij afwacht.

Gevraagd werd, wanneer dat rapport kan worden ingewacht en of de Minister bereid is met spoed eene wettelijke regeling ter hand te nemen, waar de accountancy hoe langer zoo meer eene zaak van het grootste belang is geworden.

Andere leden verklaarden zich van de noodzakelijkheid dier regeling niet overtuigd.

Artikelen.

IIde AFDEELING.

Kosten van de Rechterlijke Macht.

Rechtbank Breda. Opnieuw werd er door enkele leden op aangedrongen om de rechtbank te Breda van de tweede in de eerste klasse te brengen, waartoe de groote uitbreiding van de stad aanleiding geeft. Het aantal zaken, daar behandeld, grooter dan aan enkele rechtbanken 1ste klasse, zou dit volkomen rechtvaardigen. Deze leden wezen op het aantal vonnissen, die in 1907 bedragen hadden:

strafzaken: Breda 693, Zwolle 312, Leeuwarden 350;

civiele zaken: Breda 208, Zwolle 142, Leeuwarden 161.

Hiertegen werd aangevoerd, dat men in 1877 van het beginsel was uitgegaan, om alleen in hoofdplaatsen eener provincie eene rechtbank 1ste klasse te vestigen. Bovendien kwam het niet uitsluitend op het aantal maar op de hoedanigheid der behandelde zaken aan. Daaromtrent diende eerst een onderzoek vooraf te gaan.

Vide AFDEELING.

Kosten van algemeene of Rijkspolitie en in zake van jacht en visscherij.

Commissarissen van politie. Reeds herhaalde malen werd in deze Kamer aangedrongen op de gelijkstelling van commissarissen van politie met burgerlijke ambtenaren, ten einde hen te brengen onder de regelen van Rijkspensionneering. Met genoegen was door onderscheidene leden gezien, dat den Minister deze gelijkstelling wenschelijk voorkomt. Nu deze ambtenaren niet onder de regelen der Pensioenwet vallen, zijn het dikwerf financiële omstandigheden die hen beletten, indien de gemeente, waarin zij zijn aangesteld, niet voor hen zorgt, zelfs op reeds gevorderden leeftijd hun ontslag te nemen.

In dien toestand behoort te worden voorzien. De dienst lijdt er schade onder, en waar de gemeente weigert aan die ambtenaren pensioen te verlenen, moet er van Rijksweg iets geschieden. Bijna altijd werd door den Minister, bij wiens begroting de zaak werd besproken, instemming betuigd en overleg met zijne ambtgenooten in uitzicht gesteld, maar een resultaat van dat overleg werd tot heden niet waargenomen. Daar er drie departementen bij de regeling dezer aangelegenheid betrokken zijn, is zij niet van zoo eenvoudigen aard, maar men meende, dat eene oplossing der quaestie toch niet zoo moeilijk is en met een overgangsmaatregel wel zou zijn te vinden.

Een van de leden, die de zaak ter sprake brachten stelde zich voor ook bij de begrotingen van Binnenlandsche Zaken en van Financiën op dit punt terug te komen.

Rijkspolitie. Sommige diensten aan de rijkspolitie opgedragen bij de parketten en elders werden niet gunstig geacht voor het op peil houden van het gehalte van het personeel der rijks-

veldwacht. De vraag werd gedaan, of hierin niet te voorzien ware door meer omwisseling in den dienst of door voor dien dienst aan te wijzen oudere en minder valide manschappen.

Artikel 40. Bijdrage in de kosten van het wapen der marechaussee. Sommige leden begrepen niet wel, waartoe de overbrenging van twee derden der kosten van het wapen der marechaussee naar het hoofdstuk Justitie eigenlijk dienen moest. Toch niet enkel om de begroting van Oorlog minder hoog te doen schijnen? Geantwoord werd, dat tot dusver de begroting van Oorlog een onjuist beeld vertoonde. Feitelijk toch doet de marechaussee in vreedstijd dienst in het belang van de justitie. De regeling is dus zeer juist te achten. Op de vraag der eerste leden, waarom dan het korps met behoud van zijne militaire organisatie niet geheel bij het Departement van Justitie werd ondergebracht, werd geantwoord, dat dan het korps zijne militaire eigenschappen zeer spoedig zou verliezen en een gewoon korps rijksveldwachters zou worden, wat allerm minst wenschelijk scheen.

Sommige leden meenden, dat reeds nu door het onttrekken van het korps aan het oppertoezicht van den inspecteur der cavalerie nadeel dreigde voor het behoud van het militair karakter. Ook achtten zij het bezwaar niet denkbeeldig, dat gelegen kan zijn in het tweehoofdige gezag, van de Departementen van Justitie en van Oorlog, over het korps.

Anderen achtten zich te dien aanzien volkomen gerustgesteld door de uiteenzetting der denkbeelden van den Minister. Zij erkenden de voordeelen van de ontworpen regeling voor den dienst van dit zeer te waardeeren wapen en vertrouwden, dat gewaakt zal worden, dat het militair karakter van het korps niet zal verloren gaan.

VIIde AFDEELING.

Kosten van gevangenen en Rijkswerkinrichtingen.

Bewaking van misdadige krankzinnigen. Hoewel het bestuur van het krankzinnigengesticht staat onder de bevelen van het Departement van Binnenlandsche Zaken, meende men toch, dat de taak van den Minister van Justitie eene zorgvuldige bewaking van misdadige krankzinnigen omvatte.

Art. 41. Traktementen enz. Gevraagd werd, waarom, terwijl aan de meeste strafgevangenen in plaatsen waar een garnizoen is, een officier van gezondheid is verbonden, dit onder anderen niet het geval is te Groningen en te 's Gravenhage. De diensten van burgerlijke geneesheeren komen op veel hoogere uitgaven te staan.

VIIIste AFDEELING.

Kosten van het Rijkstucht- en opvoedingswezen.

Men kon zich geheel met 's Ministers verklaring vereenigen, dat bevordering van het particulier initiatief op dit gebied Staatsplicht is. Dit inzicht leidt tot meer doelmatige en minder kostbare uitvoering van de taak, die het hier geldt; de steun van het particulier initiatief wordt dan ook ten zeerste in de zorg der Regeering aanbevolen.

Toch meenden eenige leden de opmerking niet te mogen weerhouden, dat men zich wachte voor weelderige inrichting van de tuchtscholen. Zij moeten het karakter van tuchtschool behouden en beantwoorden aan den levensstandaard van de maatschappelijke standen, waaruit de verpleegden in den regel komen en waarin zij weder terugkeeren. Deze opmerking geldt niet minder de gevangenen. Het trekt de aandacht, dat de kosten van particuliere stichtingen in het algemeen zooveel minder zijn dan die van de Rijksinstellingen.

Algemeen was men van oordeel, dat waar subsidie gegeven wordt voor exploitatiekosten, het niet op den weg ligt van den Staat, om ook nog voor den bouw van particuliere gestichten voor regeeringskinderen steun te verlenen. Men was van oordeel, dat het particulier initiatief zelf voor de oprichting der gestichten had te zorgen.

Door een lid werd de wenschelijkheid betoogd, om aan den

2. Nota naar aanleiding van het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over hoofdstuk IV.

directeur de bevoegdheid te verleen om bij perverse naturen in sommige gevallen straffen aan den lijve toe te passen.

Enkele leden toonden zich weinig ingenomen met de voornemens van den Minister betreffende den opleidingseursus voor het personeel der gestichten. Men zou daardoor slechts verkrijgen jongelieden zonder enige praktische ervaring. Men verwees te dezen opzichte naar hetgeen in de vergadering der Tweede Kamer op 27 November 1908 door den heer DE VISSER was gezegd, waarbij men zich geheel aansloot.

IXde AFDELING.

Gebouwen.

Men meende te weten, dat te Groningen een nieuw gerechtsgebouw zal verrijzen. Eventueel zou men gaarne zien, dat de gevel van het bestaande gebouw kon worden behouden.

Vastgesteld den 21sten Januari 1909.

VERMEULEN.

REEKERS.

VAN DER DOES DE WILLEBOIS.

VAN BASTEN BATENBURG.

VAN NIEROP.

NOTA, behorende bij het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk IV der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1909. (2)

De bestrijding van den achterstand is weder een heel eind naar achteren gebracht, en wel door toedoen van den Minister van Justitie, den Minister die zich zoo herhaaldelijk en met groote warmte over de noodzakelijkheid van de onverwijld bestrijding van dien achterstand heeft uitgelaten en die bestrijding ook als motief in de considerans der achterstands-wetsontwerpen heeft opgenomen.

Nadat de Minister in de zitting van 4 December ll. de voorafgaande stemming van ontwerp II, betrekkelijk de pensionneering en den unicus judex, had gevraagd en verkregen en dat ontwerp — zooals voor niemand en ook niet voor den Minister eene verrassing kon zijn — met overgroote meerderheid van stemmen was verworpen, heeft Zijne Excellentie de schorsing van de behandeling der ontwerpen I en III, betrekkelijk de versterking van het personeel bij de drie groote rechtbanken, verzocht en verkregen, terwijl te voorzien was, dat die ontwerpen met algemeene stemmen, en waarschijnlijk zonder hoofdelijke stemming zouden zijn aangenomen, en is die schorsing, na bekomen machtiging van H. M. de Koningin, gevolgd door de intrekking der ontwerpen.

Dientengevolge zullen de colleges in de ontwerpen bedoeld, de rechtbanken te Amsterdam, Rotterdam en 's Gravenhage, waarbij, in de civiele procedures, bij gebreke aan voldoende personeel, geen dag voor pleidooi of enquête kan verleend worden dan na ongeveer een jaar, hun achterstand niet alleen niet zien verminderen, maar vermoedelijk van lieverlede nog zien toenemen.

Wel zullen — gelijk ook thans reeds meermalen voorkomt — partijen en praktijzins in sommige zaken, waarin zij overigens eene mondelinge toelichting wenschelijk achten, het wachten moede, van het houden van pleidooien afzien, doch ook dit is op zich zelf mede een nadeel, omdat het houden van pleidooien in ieder geval oplevert een recht aan partijen gegeven om haar eisch of verwerping aan den rechter duidelijk te maken, een recht dat voor partijen niet illusoir mag worden gemaakt, te minder omdat die pleidooien als regel — en ik mag spreken op grond van eene langdurige ondervinding — getuigen van veel rechtskennis, studie en ervaring en door hunne inkleeding

er veel toe plegen bij te dragen de belangstelling van de rechters en het openbaar ministerie in de zaken te verhoogen.

Het zal, meen ik, zaak zijn voor den Minister van Justitie, wiens verantwoordelijkheid in deze toch reeds zwaar te dragen moet zijn — zonder langer verwijl in den toestand te voorzien.

Ik zou daarbij aan Zijne Excellentie in overweging wenschen te geven:

In de eerste plaats de ontwerpen I en III — uit den aard der zaak gewijzigd met het oog op het verloop des tijds en hetgeen nader omtrent den achterstand mocht zijn gebleken — zoo spoedig mogelijk weder in te dienen.

Ontwerp I zou bepaaldelijk aangevuld kunnen worden met het hof te Amsterdam, waar de termijn, op welken de pleidooien kunnen worden verleend, mede pl. m. een jaar bedraagt en van de werkkraft van het personeel niet meer kan gevergd worden.

Ontwerp III zal van de begrooting van 1908 naar die van 1909 moeten verhuizen.

Deze versterking van de betrokken rechterlijke colleges mag m. i. niet worden vastgekoppeld aan de andere voorstellen.

Ik wil daarmede niet zeggen, dat er geen grond zou bestaan de onderwerpen in ontwerp II behandeld, mede weder in overweging te nemen.

Dat toch de Kamer ontwerp II met zoo groote meerderheid verworpen heeft, is, naar mijne meening, vooral wat betreft de pensioensregeling, niet zoozeer aan den aard der ontwerpen, als aan de overhaaste en gebrekkige samenstelling dier ontwerpen toe te schrijven.

Ik stem hieromtrent in met het hoofdartikel van het *Weekblad van het Recht* van 1 Januari ll. n°. 8778; bepaaldelijk met de volgende woorden: „Men kan niet ontkennen, dat hier op spoedbestelling aan het Departement van Justitie onvoldoend afgewerkte voorstellen zijn in elkander gezet.”

Tegen de indiening van meer rijpe voorstellen op dit gebied bestaat m. i. geen bezwaar.

Dit geldt in de eerste plaats wel de pensioensregeling, die ik gaarne, en wel spoedig, verbeterd weder zou zien ingediend, omdat die, hoewel van geen urgent belang in zake de bestrijding van den achterstand, echter m. i. aan eene goede rechtsbedeeling kan bevorderlijk zijn.

Het zoude den Minister m. i. gemakkelijk vallen, zonder in strijd met zich zelve te komen, integendeel geheel blijvende in de lijn die hij zich gekozen heeft, eene regeling voor te stellen, die zoowel aan zijne eigene gedachten, als aan bereikbare eischen zou voldoen. Hij zoude in de richting door hem bij de eerste behandeling van het ontwerp in deze Kamer en bij de toezegging der novelle ingeslagen, slechts één stap verder behoeven te gaan.

Hij zoude, waar hij in het ontwerp II art. 3 heeft voorgesteld „dat de leden der rechterlijke macht, op den dag der inwerking-treding der wet den leeftijd van 65 jaar bereikt hebbende, die binnen zes maanden na dien dag hun ontslag verzoeken, als pensioen de wedde ontvangen door hen op den dag dier inwerking-treding genoten”;

waar Zijne Excellentie bij de eerste openbare behandeling in deze Kamer zich ten aanzien van de pensioensbepaling tot de meeste tegemoetkoming heeft bereid verklaard;

waar hij eerst heeft aangeboden den termijn voor ontslaaan-vrage van zes maanden te verlengen tot een van 2 of 3 jaren, en daarna geheel uit eigen beweging toegezegd heeft, dat hij voornemens was bij novelle de tegemoetkoming aan te brengen, dat aan hen die den 65-jarigen leeftijd hebben bereikt, de faculteit zal blijven tot hun 70ste jaar ontslag in te dienen en dat zij die den 70-jarigen leeftijd zullen hebben bereikt in ieder geval nog zullen hebben een termijn van beraad van 6 maanden (1);

den odieuzen termijn van ontslaaan-vrage als lokmiddel geheel kunnen prijsgeven en aan allen die den leeftijd van 65 jaar hebben bereikt, aanspraak op het verhoogd pensioen kunnen geven zonder termijnbepaling.

Hij kan daartegen mijns inziens bezwaarlijk principieele be-

(1) Het wil mij voorkomen, dat hierbij niet is gedacht aan hen die tusschen de 69 jaar en 6 maanden en de 70 jaar zullen zijn. Zij zouden een korteren termijn van beraad hebben, aflopende tot één dag.